

Metropolis M

MAGISCH
REALISME

TJDSCHRIFT OVER HEDENDAGSE KUNST

Nr 2-2019 APR/MEI 9,95 EURO
01902

8 710966 363799

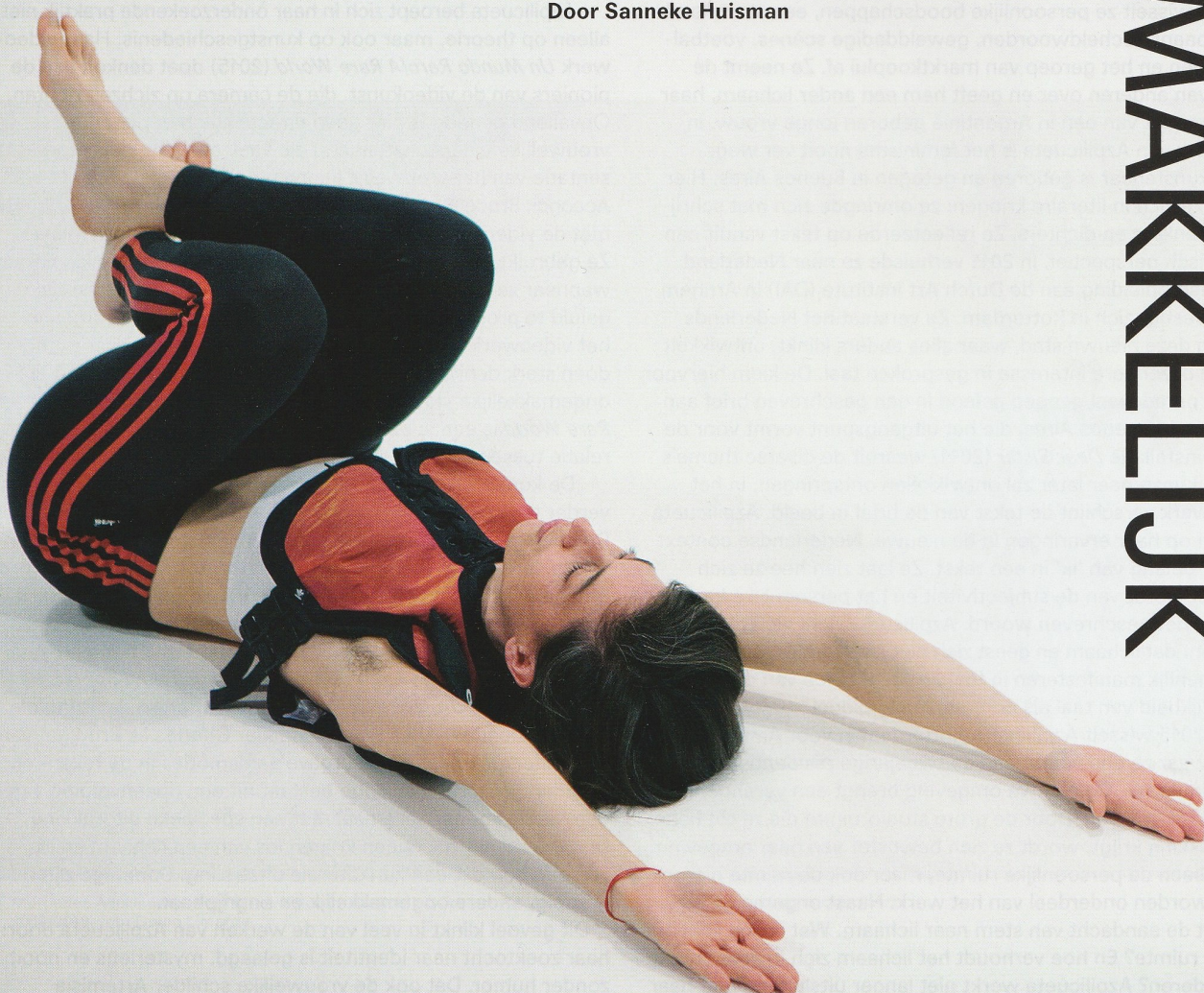
MERCEDES AZPILICUETA, ALLEGORIEËN UIT
KLEI, ROOS THEUWS, CEEL MOGAMI DE HAAS
EXTRA: **32 PAGINA'S VENICE BIENNALE GUIDE**

GRAPPIG

Belichaamde stemmen bij Mercedes Azpilicueta

Door Sanneke Huisman

ONGEMAKKELIJK

Mercedes Azpilicueta, *Un Mundo Raro*, 2015, performance, *RijksakademieOPEN*, foto Gert Jan van Rooij

ONGRIJPBAAR

Mercedes Azpilicueta, geboren in Argentinië en woonachtig in Rotterdam, neemt deel aan een aan opera gewijde tentoonstelling bij TENT in Rotterdam, met een totaalinstallatie die bestaat uit kostuums, performances, video en geluid. Sanneke Huisman portretteert een kunstenaar die zich al een aantal jaar verdiept in een cultuurgeschiedenis van het spreken.

Spraak is persoonlijk. Bij het uitspreken van een tekst is de spreker van groot belang. Taal, gender, leeftijd en achtergrond spelen hierbij een rol. Voor Mercedes Azpilicueta (1981) is spraak één van de belangrijkste bouwstenen van haar artistieke praktijk. Ze kan veel met haar stem en doet dat ook. Met gemak wisselt ze persoonlijke boodschappen, een stortvloed aan Spaanse scheldwoorden, gewelddadige scènes, voetbalverslagen en het geroep van marktkooplui af. Ze neemt de tekst van anderen over en geeft hem een ander lichaam, haar lichaam, dat van een in Argentinië geboren jonge vrouw. In het werk van Azpilicueta is het feminisme nooit ver weg.

De kunstenaar is geboren en getogen in Buenos Aires. Hier begaf ze zich in literaire kringen; ze omringde zich met schrijvers, denkers en dichters. Ze reflecteerde op tekst vanuit een filosofisch perspectief. In 2011 verhuisde ze naar Nederland voor een opleiding aan de Dutch Art Institute (DAI) in Arnhem en ze vestigt zich in Rotterdam. Ze verstaat het Nederlands niet. In deze nieuwe stad, waar alles anders klinkt, ontwikkelt ze een bijzondere interesse in gesproken taal. De kiem hiervoor wordt paradoxaal genoeg gelegd in een geschreven brief aan haar zus in Buenos Aires, die het uitgangspunt vormt voor de video-installatie *Dear Sister* (2011) waaruit de diverse thema's die de kunstenaar later zal ontwikkelen ontspringen. In het videowerk verschijnt de tekst van de brief in beeld. Azpilicueta gaat in op haar ervaringen in de nieuwe, Nederlandse context en het belang van 'ik' in een tekst. Ze laat zien hoe ze zich bewust wordt van de subjectiviteit en het persoonlijke karakter van het geschreven woord. Azpilicueta richt zich op het moment dat lichaam en geest zich niet afzonderlijk, maar juist gezamenlijk manifesteren in taal en op het idee van de (on)mogelijkheid van taal als communicatiemiddel.

In 2015 wisselt Azpilicueta Rotterdam in voor Amsterdam, waar ze deelneemt aan de tweejarige residentie aan de Rijksakademie. De nieuwe omgeving brengt een verandering in haar werk teweeg. Door de grote studioruimte die ze tot haar beschikking krijgt, wordt ze zich bewuster van haar omgeving. Niet alleen de persoonlijke ruimte, maar ook de ruimte hieromheen worden onderdeel van het werk. Haast ongemerkt verschuift de aandacht van stem naar lichaam. Wat is een lichaam in een ruimte? En hoe verhoudt het lichaam zich in deze ruimte tot anderen? Azpilicueta werkt niet langer uitsluitend met haar eigen stem en lichaam. Samen met performers en dansers onderzoekt ze de kracht van taal en non-verbale communicatie.

Dit komt tot een (voorlopig) hoogtepunt in *Molecular Love* (2016), dat werd uitgevoerd tijdens de *Rijksakademie OPEN* van datzelfde jaar. De acht uur durende performance, waarin script en improvisatie door elkaar lopen, draait om vrijwel alle mogelijke vormen van communicatie tussen steeds twee vrouwelijke performers. Feministische thema's vallen op. Uniek is de speelsheid en vanzelfsprekendheid waarmee het onderwerp wordt aangekaart. De experimenten en performances in de studio doen denken aan de theorieën van Judith Butler, die vanaf de

jaren negentig de performativiteit van gender onderzoekt. In haar vroege werk richt Butler zich nadrukkelijk op het lichaam, later verschuift de focus naar de positie van het lichaam in de publieke ruimte en de politieke kracht en uitdrukking van grote verzamelingen lichamen in de publieke ruimte.

Azpilicueta beroept zich in haar onderzoekende praktijk niet alleen op theorie, maar ook op kunstgeschiedenis. Haar videowerk *Un Mundo Raro/A Rare World* (2015) doet denken aan de pioniers van de videokunst, die de camera op zichzelf richten. Opvallend genoeg is hier geen directe link met pionierende vrouwelijke videokunstenaars, die vaak expliciet de (re)presentatie van het vrouwelijk lichaam onderzoeken. Net als Vito Acconci, Bruce Nauman en Arnulf Rainer registreert Azpilicueta met de videocamera acties die ze met haar lichaam uitvoert. Ze gebruikt haar lichaam letterlijk als instrument, als klankkast, wanneer ze op zoek gaat naar uiteenlopende manieren om geluid te produceren. Afzonderlijke lichaamsdelen komen in het videowerk uitvergroot in beeld; de shots van haar mond doen sterk denken aan de close-ups van Acconci's mond in zijn ongemakkelijke videowerk *Open Book* (1974). *Un Mundo Raro/A Rare World* is een speelse en confronterende zoektocht naar de relatie tussen lichaam en geluid, en de belichaming van geluid.

De kunsthistorische interesse van Azpilicueta gaat ook verder terug. Ze heeft een fascinatie voor maniërisme en barok. De bewegelijke, expressieve lichamen van de zestiende-eeuwse maniëristische schilder Jacopo da Pontormo interesseren haar in het bijzonder. Ze demonstrenen een mix van sensualiteit en vervreemding. Niet de stem, maar mimiek speelt hier een belangrijke rol in de uitdrukking van identiteit, emotie en gender. In de studio van Azpilicueta ligt *Méthode pour apprendre à dessiner les passions* (1668), een publicatie van de lezing die de zeventiende-eeuwse Franse schilder Charles Le Brun gaf van zijn onderzoek naar de weergave van emoties in de teken- en schilderkunst. De publicatie bestaat uit een opeenvolging van getekende koppen, allemaal met een specifieke uitdrukking. De gezichtsuitdrukkingen krijgen los van een lichaam en los van een context een karikaturale uitstraling. Sommige zijn grappig, andere ongemakkelijk en ongrijpbaar.

Dit gevoel klinkt in veel van de werken van Azpilicueta door: haar zoektocht naar identiteit is gelaagd, mysterieus en nooit zonder humor. Dat ook de vrouwelijke schilder Artemisia Gentileschi haar interesse heeft, komt niet als een verrassing. Met het schilderij *Judith onthoofdt Holofernes* (1614-1620) koos Gentileschi als één van de eerste vrouwen dit bloederige Bijbelse thema als onderwerp voor een monumentaal schilderij. Ze bracht tevens een kleine, maar veelzeggende wijziging aan. Voor het eerst wordt de onthoofding niet alleen door Judith uitgevoerd; haar assistent krijgt een actieve, meewerkende rol. Gentileschi toont de twee vrouwen hier samen aan het 'werk'. Azpilicueta geeft Gentileschi in haar werk opnieuw een stem. Ze beschrijft haar ontmoeting met het schilderij in het Florentijnse Uffizi tijdens een recent project waarin ze uit het schilderij

voortkomende thema's als vrouwelijkheid, lichamelijke en mimiek onderzoekt. De barokke plooval, het vlees en bloed, die het schilderij zijn kracht en vrouwelijke expressie geven, worden door Azpilicueta in zachte, natuurlijke materialen weergegeven en in een totaalinstallatie verwerkt.

Het project toont toenemende aandacht voor materialiteit, die voortkomt uit twee residenties in Villa Vassiliev, Parijs (de Pernod Ricard Fellowship) in het voorjaar van 2017 en het voorjaar van 2018. De plek, vernoemd naar de vroeg twintigste-eeuwse Russische kunstenaar Marie Vassiliev, inspireerde Azpilicueta tot het maken van *Bestiaire of Tonguelets*, dat bestaat uit onderzoek, performances, kostuums, video's en geluidsopnames die zijn gebaseerd op de middeleeuwse compendiums van fabeldieren. Het zal mogelijk worden uitgewerkt tot een theaterstuk. De natuurlijke materialen, organische ploovallen en roze en bruine tinten van de kostuums zorgen ervoor dat het materiële werk een logische voortzetting is van wat ze eerder heeft gemaakt. De vleeskleurige kostuums vormen surrealistische korsetten. Ze voldoen niet aan een

schoonheidsideaal, integendeel, maar dwingen het lichaam wel in een bepaalde houding. De kostuums hebben veel te lange mouwen of stugge knie- of schouderstukken, wat het uitvoeren van eenvoudige handelingen belemmert. Ze zijn even serieus als karikuraal, lijflijk en organisch, met een vleugje feminisme. *Bestiaire of Tonguelets* gaat uiteraard ook over taal. Onder de noemer *Tonguelets*, dat zowel tong als taal betekent, worden diverse talen, lichamen, genders en achtergronden samengebracht. De performers spreken elkaars taal niet, maar toch begrijpen zij elkaar; van een Babylonische spraakverwarring is geen sprake.

SANNEKE HUISMAN

is schrijver en curator

POST-OPERA

TENT, Rotterdam
18.04.2019 t/m 30.06.2019

Mercedes Azpilicueta, werk uit de solotentoonstelling *Cuerpos Pájaros* in het Buenos Aires Museum of Modern Art, 2018-2019, foto Guido Limardo

De natuurlijke materialen, organische ploovallen en roze en bruine tinten van de kostuums zorgen ervoor dat het materiële werk een logische voortzetting is van wat ze eerder heeft gemaakt

Mercedes Azpilicueta, werk uit de solo *The Old Dream of Symmetry*, 2019, bij gallery Nogueras Blanchard, Madrid, foto Roberto Ruiz

Mercedes Azpillicueta, werk uit de serie *The Old Dream of Symmetry*, 2019,
bij gallery Noguerras Blanchard, Madrid, foto Roberto Ruiz

